

Splošni pregled

Slovenska umetniška razstava se priredi, kakor se nam poroča, v Trstu okoli sredi oktobra. To je srečna misel, glede katere gojimo iskrene želje, da bi se obistinila ter imela najlepši uspeh.

Stoosova slava. Dne 22. septembra je bila v Dubravici ob Sotli razkrita spominska plošča Pavlu Stoosu, ilirskemu pesniku in buditelju (1806—1862). O tej priliki je izdal dr. Stjepan Ortner spominski spis „Život i rad Pavla Stoosa, hrvatskog pjesnika i svećenika...“ sa slikama. Zagreb 1907. (Izdanje knjižare i papirnice u korist kluba „Cirilo-Metodijskih zidara“, 147 str.). Bil je Stoos pravi ilirski pesnik, pesnik narodnih budnic in narodnopolitičnih prigodnic ter je tem pomembnejši, ker se je njegov glas začul še pred nastopom samega Gaja. Nemški centralizem s konca 18. stoletja je vrgel Hrvate Ogrski v — nebratski — zagrljaj; boječ se za staro „konstitucijo“, so se hrvatski plemiči, takrat edini gospodarji politiki in edini predstavniki naroda, oklenili ogrskih tovarišev, ki so istotako trepetali za svoje povlastice, a s tem madžarščini odprli vrata v zgradbo hrvatske samostojnosti. Ko je l. 1830. varaždinska županija celo sklenila, da naj se v šole uvede madžarski jezik, tedaj je mladi idealni klerik Pavel Stoos naslikal tužni „Kip domovine“, s tugo v srcu kliče: „Že i svoj jezik zabiti Horvati — hote te drugi narod postati.“ Razume se, da je Stoos šel za baklo Gajevo, ko je ta-le z „Danico ilirsko“ otvoril vatreno ilirsko kolo, in se radoval, ko je z Jelačićem l. 1848. ilirizem zasedel stolico slavnih hrvatskih banov. Prerojenja in pomladitve naroda je želel Stoos v teh pomladanskih dneh radikalnega, notranjega prerojenja; začel je pri svojem lastnem stanu ter l. 1848. izdal knjigo „O poboljšanju čudorednosti (= npravnosti) svećenstva“. Z iskrenostjo, kakor je je zmožen le jak značaj, pravi Stoos: „Naj vas v duši ne grize, da jaz kot svečenik odkrivam rane naše, zakaj ako sami priznavamo rane svoje in iščemo leka, bode svet uvidel naše nepokvarjeno srce. Večji bi bil probitek, ko bi vršili krepost v istini nego v laži. Ljubavi in kreposti potrebuje svet več nego modrovanja. A ljubavi in kreposti je več v zakonskem stanu nego v brezženstvu. Mož dobiva ob drugarici in mili svoji dečici milejša čuvstva in bolj uvideva potrebe roditeljev in dečice nego drugi, zato jim zna tudi svetovati in jih učiti. Zakaj bi se svečenstvo odcepilo od sveta po taki strogosti, ki ji ostali svet že radi tega ne bi mogel slediti, da ne propade. Duhovniki, svetu odtujeni, bi budili proti sebi mrzost sumničenja...“ Pravim prepovediteljem naroda je govoril Stoos iz srca; zato so zahtevo ukinjenja celibata sprejeli istega leta med onih 30 programnih točk, ki je šla z njimi veličastna Gajeva deputacija na Dunaj. Neprijetno se je dojmila Stoosova knjiga oficijalne cerkve ter je Stoos imel radi nje neprijetnosti do svoje smrti; bil je že mrtev, ko je prispelo njega imenovanje za kanonika zagrebškega. — Temu možu, glasniku političnega in socijalnega preporeda, smo razkrili spominsko ploščo. Preprosta kmetska kočica ob Sotli je bila ta dan vsa v vencih in zastavah in zlate črke spominske plošče so žarele tja preko Sotle na slovensko-štajersko stran, kakor da bi nas opozarjalo samo solnce Stoosovih verzov:

U ilirsko kolo mili
vratite se srodni puci (= narodi),
što su starci gvoždjem bili,
nek su duhom sad unuci.